

ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ТОРГІВЛЯ

УДК 334.012.63/64:355(477)
JEL H81

ГРАНТИ НАЦІОНАЛЬНОГО ФОНДУ ПІДТРИМКИ ДЕМОКРАТІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

Кобеля-Звір Мар'яна Ярославівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва, торгівлі та логістики
Львівський торговельно-економічний університет
ORCID: 0000-0001-5627-9408
marianakobelia@gmail.com

У статті розглянуто грантові можливості Національного фонду підтримки демократії. Зазначено, що цей фонд є незалежною некомерційною організацією, яка здійснює вагомий внесок у підтримку проектів, що сфокусовані на розвитку і зміцненні демократичних інститутів у всьому світі та Україні зокрема. Наголошено: оскільки Україна як така, що переживає демократичні перетворення, входить до фокусу уваги фонду, то його грантові можливості доступні для українських неурядових організацій. Продемонстровано, що гранти Національного фонду підтримки демократії є гнучким інструментом фінансування, який дозволяє підтримувати проекти навіть у найскладніших обставинах у світі та Україні, а також швидко реагувати, коли є можливість для політичних змін. Акцентовано: фонд прагне сприяти розвитку широкого кола демократичних інституцій в Україні, включаючи політичні партії, профспілки, вільні ринки та бізнес-організації, а також тих суб'єктів активного громадянського суспільства, які забезпечують права людини, незалежні ЗМІ та верховенство права. Окреслено коло пріоритетів, на які фонд надає грантове фінансування: захист прав людини та верховенство права, підтримка свободи інформації та незалежних ЗМІ, поширення демократичних ідей та цінностей, забезпечення підзвітності та прозорості, підтримка громадських організацій, зміцнення демократичних політичних процесів та інститутів, сприяння громадянській освіті, підтримка демократичного вирішення конфліктів, підтримка свободи об'єднань, розвиток ринкової економіки і т.п. У дослідженні продемонстровано, що грантове фінансування Національного фонду підтримки демократії можливе у розмірі від 10 000 і навіть до 1 000 000 доларів США. Підсумовано, що гранти Національного фонду підтримки демократії – це механізм, який сприяє демократичним ініціативам в Україні; він є незалежним та доповнює процеси фінансової підтримки для розвитку та зміцнення демократичних інститутів як у всьому світі, так і в Україні. У статті наголошено, що реалізація профінансованих фондом проектів допоможе Україні зміцнюватися як демократична держава.

Ключові слова: гранти, гранти ЄС, Національний фонд підтримки демократії, фінансування організацій громадянського суспільства, демократія.

DOI: <https://doi.org/10.32782/bsnau.2024.2.9>

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Розвиток демократії в Україні відіграє ключову роль у формуванні сучасної, відкритої та прогресивної країни. Важливість такого розвитку проявляється у декількох ключових пріоритетах: демократія є гарантом захисту прав людини і верховенства права, забезпечення прав людини, незалежності судової системи та дотримання правових норм, є основою правової держави та забезпечення справедливості; вільний доступ до інформації та робота незалежних ЗМІ є основою демократії, це забезпечує прозорість діяльності влади, підвищує рівень інформованості громадян та сприяє розвитку критичного мислення; активна робота з поширенням демократичних ідей і цінностей допомагає формуванню свідомого громадянства, активної участі населення в політичному житті та зміцненню державних інституцій; відкритість діяльності органів влади, їхня підзвітність перед громадянами та можливість публічного контролю є основними принципами демократії, які забезпечують відсутність корупції та зловживань; громадські організації відігра-

ють важливу роль у розвитку демократії, представляючи інтереси громадян, сприяючи їхній взаємодії з органами влади та участі у прийнятті рішень; розвиток стабільних, прозорих та ефективних демократичних інститутів є важливим для забезпечення сталого розвитку країни і зміцнення демократичних процесів; громадянська освіта є ключовою для формування активної громадянської позиції, розуміння важливості демократії та участі у політичному житті країни; демократія забезпечує механізми мирного вирішення конфліктів, зміцнюючи соціальний мир та стабільність у країні; свобода об'єднань є важливим принципом демократії, який дозволяє громадянам об'єднуватися для захисту своїх інтересів та виразу своєї думки; розвиток демократії сприяє створенню сприятливого інвестиційного клімату, розвитку підприємництва та ринкової економіки, що є основою економічного розвитку країни. Ці пріоритети є ключовими в діяльності тисяч неурядових організацій, таких як громадські організації, асоціації та незалежні ЗМІ в Україні. Дані суб'єкти громадянського суспільства на реалізацію своїх

заходів потребують фінансування. Варто зазначити, що підтримку саме таких пріоритетів у демократичних країнах світу та Україні зокрема надає Національний фонд підтримки демократії (National Endowment for Democracy (NED)). Фонд створений у Сполучених Штатах Америки у 1983 році задля підтримки процесів становлення демократії у світі [8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З огляду на важливу роль у становленні демократії в Україні організацій громадянського суспільства інструменти фінансування їх діяльності часто були у фокусі уваги різних науковців. Гранти для таких організацій вивчали автори, як-от: Ю.В. Звір, І. Максак, М. Радченко та ін. [4; 5].

Варто зауважити: вітчизняні дослідники ситуативно торкалися теми грантових можливостей Національного фонду підтримки демократії для України. Серед таких авторів – Конон Н., Окуньовська Ю.В., Сенченко О., Грудницька С.М., Рущинська Т.П. та ін. [2; 7; 9; 11].

Окуньовська Ю.В., досліджуючи діяльність громадських організацій Польщі, зробила висновок: Національний фонд за демократію – одна з зовнішніх міжнародних організацій, які надавали країні найбільшу фінансову допомогу зовні [9].

Н. Конон зазначав: у числі основних спонсорів, що підтримують «кольорові» революції, поряд із організаціями «Фрідом Хаус», «Національний демократичний інститут» є і Національний фонд на підтримку демократії [7].

Грудницька С.М., Рущинська Т.П. відзначали: цей фонд просуває демократичні глобалізаційні процеси в країнах світу і таким чином впливає на архітектуру суспільства в цілому і вектори цивілізаційного розвитку в XXI ст. зокрема [2].

Враховуючи інформацію у роботах науковців, доцільно зауважити: не здійснено глибинного аналізу цілей, пріоритетів та можливостей грантових інструментів Національного фонду підтримки демократії в Україні.

Формування цілей статті. Метою дослідження є розкрити грантові можливості Національного фонду підтримки демократії для України, проаналізувати його цілі та пріоритети, а також встановити особливості участі українських неурядових організацій у його конкурсах.

Методи дослідження. При дослідженні цієї теми ми зверталися до нормативно-правових актів, документації фонду та його грантових програм, а також до публікацій науковців. У процесі дослідження використовувалися такі методи, як опис, аналіз, узагальнення, індукція, дедукція, пояснення, класифікація, а також системний та функціональний тощо.

Результати дослідження. У 1983 році Конгрес США прийняв закон, який перетворив Національний фонд підтримки демократії (NED) у незалежну, некомерційну організацію, яка надає гранти для підсилення демократії в усьому світі. Щороку NED виділяє понад 2 000 грантів на підтримку проектів закордонних неурядових організацій у понад 100 країнах. Мета американського фонду NED полягає в зміцненні демократичних груп та інститутів в інших країнах. Вона не лише відображає надії та ідеали американського народу, але й ґрунтується на загальноновизнаних принципах міжнародного права.

Загальна декларація прав людини [3] та угоди Організації Об'єднаних Націй (включно з Конвенціями Міжнародної організації праці), а також Гельсінський заключний акт зобов'язують уряди в усьому світі поважати основні права людини, гарантовані громадянам Сполучених Штатів та інших вільних суспільств. Таким чином, згідно з встановленим міжнародним правом американський народ через таку установу, як NED, дозволяє іншим країнам будувати демократичні інститути та зміцнювати демократичні процеси, які сприятимуть правам і свободам особи [8].

Оскільки Україна як така, що переживає демократичні перетворення, входить до фокусу уваги фонду, то його грантові можливості доступні для українських неурядових організацій.

Як зазначено в документації фонду, його основними пріоритетами є: захист прав людини та верховенство права, підтримка свободи інформації та незалежних ЗМІ, поширення демократичних ідей та цінностей, забезпечення підзвітності та прозорості, підтримка громадських організацій, зміцнення демократичних політичних процесів та інститутів, сприяння громадянській освіті, підтримка демократичного вирішення конфліктів, підтримка свободи об'єднань, розвиток ринкової економіки і т.п. [8].

Фонд вважає, що свобода є глобальним бажанням людей, яке можна реалізувати через розвиток демократичних структур, процесів і цінностей. Демократія не обмежується одними виборами і не має копіювати американську або іншу конкретну модель. Вона формується відповідно до потреб і культурних особливостей різних країн [8]. Відмінною особливістю грантів NED є те, що вони надаються на підтримку цього процесу. Таким типом фінансової підтримки фонд сприяє зміцненню зв'язків між демократичними ініціативами в Україні й американським народом на основі спільної підтримки представницької влади та свободи як ключових цінностей.

Варто зазначити: допустимі суми грантового фінансування в описі програми на сайті фонду не вказано. Проте, аналізуючи підтримані проекти з часу створення фонду, доцільно відзначити, що ним фінансуються проекти вартістю від 10 000 дол. США. Суми грантової допомоги в деяких випадках сягають 1 000 000 дол. США [1].

Як зазначають експерти, NED є насправді дуже гнучким у підтримці організацій недержавного сектору. Завдяки своєму неурядовому статусу, що надає йому можливість працювати в складних умовах та оперативно реагувати на можливості для політичних змін. Фонд пропагує розвиток різноманітних демократичних інститутів в Україні, включаючи політичні партії, профспілки, активні громадянські організації, які захищають права людини, незалежні ЗМІ. Цей всебічний підхід відображає різні аспекти демократії та вже довів свою ефективність у практиці NED. Таким чином, фінансова підтримка від Конгресу США підсилює солідарність із українськими демократами, які працюють за свободу та права людини у важких умовах, особливо в час війни Росії проти України [10].

Перевагою грантової підтримки NED є те, що вона досить доступна для потенційних грантоотримувачів. Аби отримати грант, необхідно надіслати на розгляд

фонду проектну пропозицію, яка складається з форми профілю організації, заявки-пропозиції, бюджету та реєстраційних документів. Оскільки фонд може надавати гранти і незареєстрованим організаціям, то таким суб'єктам варто додати пояснення, чому організація не зареєстрована. Заповнені форми та пропозицію необхідно надсилати електронною поштою або захищеним зв'язком на відповідну адресу europroposals@ned.org. Рішення щодо підтримки проектних пропозицій приймає Рада директорів NED чотири рази на рік. На 2024 встановлені такі дати засідань: 12 січня, 22 березня, 14 червня, 13 вересня. Перевагою розгляду грантових заявок Радою директорів є те, що пропозиції, подані після закінчення встановленого терміну, будуть розглянуті на наступному засіданні Правління [10].

Отже, гранти NED – це американський механізм підтримки демократичних ініціатив у різних країнах світу. Він є незалежним та доповнюючим для надання гнучкої фінансової підтримки процесам розвитку і зміцнення демократичних інститутів у всьому світі та Україні зокрема.

Висновки. Аналіз грантових можливостей американського Національного фонду підтримки демократії в Україні продемонстрував, що ця незалежна некомер-

ційна організація здійснює вагомий внесок у підтримку проектів, які сфокусовані на розвитку і зміцненні демократичних інститутів у всьому світі та Україні зокрема. Гранти NED є гнучким інструментом фінансування, який дозволяє підтримувати проекти навіть у найскладніших обставинах у світі та швидко реагувати, коли є можливість для політичних змін. Фонд прагне сприяти розвитку широкого кола демократичних інституцій в Україні, включаючи політичні партії, профспілки, вільні ринки та бізнес-організації, а також тих суб'єктів активного громадянського суспільства, які забезпечують права людини, незалежні ЗМІ та верховенство права. Грантове фінансування фонду можливе у розмірі від 10 000 і навіть до 1 000 000 дол. США. Як висновок можна зазначити, що гранти Національного фонду підтримки демократії – це механізм, який сприяє демократичним ініціативам. Він є незалежним та доповнює процеси фінансової підтримки для розвитку та зміцнення демократичних інститутів як у всьому світі, так і в Україні. Реалізація профінансованих фондом проектів допоможе зміцнюватися як демократична держава. Наступні наші дослідження повинні стосуватися аспектів результативності грантової підтримки NED окремих ініціатив в Україні.

Список використаних джерел:

1. A searchable database of grants from the National Endowment for Democracy Fund. *NED*. URL: <http://surl.li/tccnx> (дата звернення: 18.03.2024).
2. Грудницька С.М., Рущинська Т.П. Господарсько-правове регулювання діяльності громадських організацій як фактор розвитку громадського сектору в цілому: національний і регіональний аспект. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 1. С. 131–133. URL: https://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/08/1_2016.pdf#page=131 (дата звернення: 03.03.2024).
3. Загальна декларація прав людини. Документ 995_015, поточна редакція – Прийняття від 10.12.1948. *Законодавство України. Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 15.03.2024).
4. Максак І., Радченко М. Європейські гранти у контексті неформальної освіти. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка*. 2023. Том 177. № 21. С. 21–26. URL: <https://visnyk.chnpu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/83> (дата звернення: 22.03.2024).
5. Кобеля-Звір М.Я., Звір Ю.В. Гранти Міжнародного Вишеградського Фонду на підтримку регіонального співробітництва. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2024. № 19. С. 274–281. URL: <http://www.tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/500> (дата звернення: 28.03.2024).
6. Кобеля-Звір М.Я. Гранти програми МАТРА для громадських та освітніх організацій в умовах війни. *Науковий журнал «Економіка і регіон»*. Полтава : ПНТУ, 2024. Т. (1 (92)). С. 115–119. URL: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/3317> (дата звернення: 02.03.2024).
7. Конон Н. Національні неурядові організації як інструменти глобальної політики. *Політичний менеджмент*. 2013. № 59. С. 176–184. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/konon_natsionalni.pdf (дата звернення: 19.03.2024).
8. The national endowment for democracy. URL: <https://www.ned.org/> (дата звернення: 19.03.2024).
9. Окуньовська Ю.В. Діяльність громадських організацій Польщі у контексті її європейської інтеграції : автореферат дис. ... кандидата політичних наук. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2018. 16 с. URL: <http://195.34.206.236/handle/123456789/2108> (дата звернення: 22.03.2024).
10. About the NED grants program. *The national endowment for democracy*. URL: <https://www.ned.org/apply-for-grant/en/> (дата звернення: 09.03.2024).
11. Сенченко О. Атлантичні і європейські мережі та їхня роль у реалізації антидержавних стратегій. *Вісник Книжкової палати*. 2017. № 2. С. 20–25. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&_S21P03=FILA=&_S21STR=vkr_2017_2_9 (дата звернення: 6.03.2024).

References:

1. A searchable database of grants from the National Endowment for Democracy Fund. *NED*. Available at: <http://surl.li/tccnx> (accessed March 18, 2024).
2. Hrudnyts'ka S. M., Rutsyns'ka T. P. (2016) Hospodars'ko-pravove rehulivannia dial'nosti hromads'kykh orhanyzatsij yak faktor rozvytku hromads'koho sektoru v tsilomu: natsional'nyj i rehional'nyj aspekt [Economic and legal regu-

lation of the activities of public organizations as a factor in the development of the public sector as a whole: national and regional aspect]. *Porivnia'no-analitychne pravo*, no. 1, pp. 131–133. Available at: https://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/08/1_2016.pdf#page=131 (accessed March 3, 2024).

3. Zahal'na deklaratsiia prav liudyny. Dokument 995_015, potochna redaktsiia – Pryjniattia vid 10.12.1948. [Universal declaration of human rights. Document 995_015, current version - Acceptance dated 10.12.1948]. *Zakonodavstvo Ukrainy. Verkhovna Rada Ukrainy*. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (accessed March 15, 2024).

4. Maksak I., Radchenko M. (2023) Yevropejs'ki hranty u konteksti neformal'noi osvity [European grants in the context of non-formal education]. *Visnyk Natsional'noho universytetu «Chernihiv's'kyj kolehium» imeni T. H. Shevchenka*, vol. 177, no. 21, pp. 21–26. Available at: <https://visnyk.chnpu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/83> (accessed March 22, 2024).

5. Kobelia-Zvir M. Ya., Zvir Yu. V. (2024) Hranty Mizhnarodnoho Vyshehrads'koho Fondu na pidtrymku rehional'noho spivrobotnytstva [Grants of the International Visegrad Fund to support regional cooperation]. *Tavrijs'kyj naukovyj visnyk. Seriia: Ekonomika*, no. 19, pp. 274–281. Available at: <http://www.tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/500> (accessed March 28, 2024).

6. Kobelia-Zvir M. Ya. (2024) Hranty prohramy MATRA dlia hromads'kykh ta osvitych orhanizatsij v umovakh vijny [Grants of the MATRA program for public and educational organizations in wartime conditions]. *Naukovyj zhurnal «Ekonomika i rehion»*. Poltava : PNTU. Vol. (1 (92), pp. 115–119. Available at: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/3317> (accessed March 2, 2024).

7. Konon N. (2013) Natsional'ni neuriadovi orhanizatsii iak instrumenty hlobal'noi polityky [National non-governmental organizations as instruments of global politics]. *Politychnyj menedzhment*, no. 59, pp. 176–184. Available at: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/konon_natsionalni.pdf (accessed March 19, 2024).

8. The national endowment for democracy. Available at: <https://www.ned.org/> (accessed March 19, 2024).

9. Okun'ovs'ka Yu. V. (2018) Diial'nist' hromads'kykh orhanizatsij Pol'schi u konteksti ii ievropejs'koi intehratsii : avtoreferat dys. ... kandydata politychnykh nauk [Activities of public organizations in Poland in the context of its European integration: abstract of the dissertation. ... candidate of political sciences]. Vinnytsia : DonNU imeni Vasylia Stusa, 16 p. Available at: <http://195.34.206.236/handle/123456789/2108> (accessed March 22, 2024).

10. About the NED grants program. *The national endowment for democracy*. Available at: <https://www.ned.org/apply-for-grant/en/> (accessed March 9, 2024).

11. Senchenko O. (2017) Atlantychni i ievropejs'ki merezhi ta ikhnia rol' u realizatsii antyderzhavnykh stratehij [Atlantic and European networks and their role in the implementation of anti-state strategies]. *Visnyk Knyzhkovoï palaty*, no. 2, pp. 20–25. Available at: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vkp_2017_2_9 (accessed March 6, 2024).

Mariana Kobelia-Zvir, Candidate of Economic Sciences, Docent, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship, Trade and Logistics, Lviv University of Trade and Economics

GRANTS FROM THE NATIONAL ENDOWMENT FOR DEMOCRACY FOR UKRAINE

The article examines the grant opportunities of the National Endowment for Democracy. It is noted that this fund is an independent non-profit organization that makes a significant contribution to supporting projects focused on the development and strengthening of democratic institutions around the world and in Ukraine in particular. It is demonstrated that grants from the National Endowment for Democracy are a flexible funding instrument that allows supporting projects even in the most difficult circumstances in the world and in Ukraine, as well as responding quickly when there is an opportunity for political change. Emphasis: the Foundation seeks to promote the development of a wide range of democratic institutions in Ukraine, including political parties, trade unions, free markets and business organizations, as well as those active civil society actors that promote human rights, independent media and the rule of law. The author outlines the range of priorities for which the Foundation provides grant funding: protection of human rights and the rule of law, support for freedom of information and independent media, dissemination of democratic ideas and values, ensuring accountability and transparency, support for civil society organizations, strengthening democratic political processes and institutions, promoting civic education, supporting democratic conflict resolution, supporting freedom of association, developing a market economy, etc. It is summarized that grants from the National Endowment for Democracy are a mechanism that promotes democratic initiatives in Ukraine; it is independent and complements the processes of financial support for the development and strengthening of democratic institutions both globally and in Ukraine. The article emphasizes that the implementation of the projects funded by the Foundation will help Ukraine to strengthen as a democratic state in Ukraine. In researching this topic, we referred to regulatory acts, tender documents of funds and grant programs, as well as to publications of scientists. The methods used in the study included description, analysis, generalization, induction, deduction, explanation, classification, as well as systemic and functional, etc.

Keywords: grants, EU grants, National Endowment for Democracy, funding for civil society organizations, democracy.

Дата надходження до редакції: 10.05.2024 р.